

Θα ήθελα να ρωτήσω: Το θέλουμε ή δεν το θέλουμε το Βυζάντιο;

/ [Ορθόδοξες Προβολές](#)

Του Φώτη Κόντογλου

Θάθελα νὰ ρωτήσω: Τὸ θέλουμε ἢ δὲν τὸ θέλουμε τὸ Βυζάντιο; Τὸ ἀγαποῦμε, τὸ θαυμάζουμε, ἢ τὸ περιφρονοῦμε; Ἄν δὲν τὸ θέλουμε, γιατί κάνουμε γι' αὐτὸ συνέδρια καὶ ἐκθέσεις, καὶ γιορτὲς γιὰ τὰ χίλια χρόνια τοῦ Ἁγίου Ὁρους, πὺ εἶναι ἡ κιβωτὸς τῆς βυζαντινῆς παράδοσης; Κι ἂν πάλι τὸ θέλουμε σὰν δικό μας, καὶ καυχιόμαστε γι' αὐτό, γιατί τότε παρουσιάζουνε αὐτὸ τὸ ἀπερίγραπτο χάλι οἱ ἐκκλησιές μας, πὺ ὄχι μοναχὰ δὲν ἔχουνε τίποτα βυζαντινὸ, ἀλλὰ ἡ ἐλεεινὴ ἐμφάνισή τους κάνει νὰ ἀγανακτήσει κάθε ἄνθρωπος πὺ ἔχει λίγη καλαισθησία;

Ὅλα ἐκεῖ μέσα μυρίζουνε ἀρχοντοχωριατιά, χοντροκοπιά, βιτρίνα, προχειρολογία, μοδιστράδικο. Ἄν βγάλει κανένας στὴ μπάντα λίγες ἐκκλησιές τῆς Ἀθήνας, πὺ ἔχουνε ζωγραφισθεῖ σὲ βυζαντινὸ ὕφος, καὶ κάποιες ἄλλες πὺ ἡ ψαλμωδία εἶναι βυζαντινὴ, δηλαδὴ ἐλληνικὴ, οἱ ἄλλες εἶναι ὅπως εἶπα παραπάνω, δηλαδὴ μαρτυροῦν ἓναν λαὸ χωρὶς θρησκευτικὴ ἱστορία καὶ χωρὶς καμμιά πνευματικὴ καλλιέργεια, μαρτυρᾶνε μία φυλὴ ξεπεσμένη, δίχως χαρακτήρα, ξεπλυμένη ἀπὸ κάθετι δικό της, καὶ πασαλειμμένη μὲ λογιῶν-λογιῶν πασαλείμματα, πὺ μ' αὐτὰ

νομίζει πώς ξεφορτώθηκε ἀπὸ τὰ παλαιά, ἀπὸ τὰ βλάχικα, καὶ πώς ἔγινε συγχρονισμένη, μοντέρνα, εὐρωπαϊκή.

Τὸ κακὸ ἔχει τὴ ρίζα του στὴν Ἐκκλησία. Ἡ Ἐκκλησία ἀδιαφορεῖ γιὰ τὶς ἐκκλησιαστικὲς τέχνες, δὲν δίνει καμμιά σημασία στὸ πὼς πρέπει νὰ ψέλνουνε στοὺς ναοὺς μας, στὸ πὼς πρέπει νὰ χτίζονται καὶ νὰ ζωγραφίζονται οἱ οἴκοι τοῦ θεοῦ. Ἀφήνω τὸ πὼς πρέπει νὰ γίνονται τὰ ἄμφια καὶ τὰ σκεύη τῆς ἐκκλησιᾶς. Καμμιά φροντίδα! «Οὐ φροντὶς Ἰπποκλείδη». Δὲν πᾶνε νὰ γίνονται ὅπως θέλει ὁ καθένας. Τὴν πρωτοβουλία τὴν ἔχει ἀφήσει στοὺς κληρικούς, ποὺ εἶναι προϊστάμενοι στοὺς ναοὺς, καθὼς καὶ στοὺς ἐπιτρόπους. Αὐτοὶ ἀποφασίζουν ποιὸν ψάλτη θὰ πάρουνε, ποιὸν ἀγιογράφο θὰ προτιμήσει τὸ γοῦστο τους, ποιὸς ἀρχιτέκτονας θὰ χτίσει τὴν ἐκκλησιά, ποιὸς μαρμαρᾶς ἢ ξυλογλύτης θὰ κάνει τὸ τέμπλο, τὰ παγκάρια, τὰ προσκυνητάρια, τὸ δεσποτικὸ, τὸν ἐπιτάφιο.

Κι ἂν βγάλεις πάλι κατὰ μέρος λιγοστοὺς ἀπ’ αὐτοὺς, πού, δόξα νᾶχει ὁ Κύριος, ὑπάρχουνε κι αὐτοὶ στὸν τόπο μας, οἱ ἄλλοι ἔχουνε συχνὰ τέτοιον ἐγωισμό, ποὺ τὰ ξέρουνε ὅλα: μουσική, ζωγραφική, γλυπτική, καὶ μ’ αὐτὰ τὰ ἐφόδια καταφέρνουνε νὰ κάνουνε τέτοια βαναουσουργήματα, ποὺ νὰ πιάνει ἀπελπισία τὸν ἄνθρωπο, καὶ βαθεῖα μελαγχολία γιὰ τὴ φυλή μας, βάζοντας μὲ τὸν νοῦ του σὲ τί ξεπεσμό βρίσκεται. Ἐχὼ ἀκούσει τέτοιες παραδοξολογίες γιὰ τὰ ζητήματα τῆς τέχνης ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ κρίνουν κι ἀποφασίζουν πὼς θὰ ζωγραφισθεῖ ἡ ἐκκλησία ποὺ τοὺς ἔχει παραδοθεῖ, ἢ ποιὸν ψάλτη θὰ διορίσουνε, ποὺ θ’ ἀπορήσετε ἂν ἔγραφα κάποιες ἀπ’ αὐτὲς τὶς ἀνεύθυνες «γνώμες», καὶ θὰ μὲ λέγατε μεγαλομάρτυρα, ποὺ ἀληθινὰ μαρτύρησα γιὰ τὸ ἔρμο αὐτὸ Βυζάντιο.

Ἡ δραστηριότητά τους βρίσκεται στὸ ἀποκορύφωμα, κάθε χρόνο, πρὸ πάντων τοῦτες τὶς μέρες, ἀπὸ τοὺς Χαιρετισμοὺς ὡς τὸ Πάσχα. Ἐκεῖνοι οἱ Χαιρετισμοὶ ἔχουνε γίνει βαρκαρόλες καὶ τραβιάτες, γιὰτὶ καιροφυλαχτοῦνε κάποιοι λιμοκοντόροι κανταδόροι γιὰ νὰ ἐπιδείξουνε τὶς ἀγριοφωνάρες τους, καὶ βγάζουνε κάτι τέτοιες στριξιὲς καὶ μουγκρίσματα, ποὺ κι ἡ Παναγία τρομάζει ἀπὸ τὴ «σεμνὴ καὶ ἐλληνοπρεπῆ» ἐκείνη μουσική. Τώρα, τί σχέση ἔχει αὐτὴ ἡ μουσική μὲ τὰ ἀρχαῖα ἐλληνικὰ λόγια τῶν ὕμνων, ὅπως εἶναι π.χ. τὸ «Νηδυῖ τὸν Λόγον ὑπεδέξω» κλπ., τοῦτο εἶναι πρᾶγμα ποὺ γι’ αὐτὸ δὲν σκοτίζεται κανένας. Ἦ ἐκεῖνο τὸ «Τῇ ὑπερμάχῳ», ποὺ θαρρεῖς πὼς τὸ λένε Ναπολιτᾶνοι, ποὺ τραγουδᾶνε μέσα σὲ καμμιά ἀνεμότρατα!

Τί ἔμορφη Ἑλλάδα! Τί βυζαντινὴ Ἑλλάδα ποὺ κάναμε, νὰ μὴν ἀβασκαθοῦμε! Αὐτὰ κι ἄλλα δεινὰ, μαζὶ μὲ τὴ φρικτὴ ἀκαλαισθησία ποὺ ἔχουνε οἱ εἰκόνες (οἱ περισσότερες φράγκικες Γενοβέφες τῆς πεντάρας), τὰ προσκυνητάρια, τὰ τέμπλα, ὅλα μαζὶ σὰν νὰ λένε πὼς οἱ ἐκκλησιᾶς εἶναι ἓνα ἄφραγο ἀμπέλι γιὰ τὸ κέφι τοῦ κάθε ἐπίτροπου ἢ ἱερωμένου.

Φταίει ὅμως κατὰ πρῶτο ἡ Ἐκκλησία. Γιατί τ' ἀφήνει ὅλα στὴ διάθεσή τους; Τί ξέρουνε αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τέχνη; Καλοὶ καὶ χρήσιμοι εἶναι στὸ νὰ συνάξουν χρήματα καὶ νὰ περιφρουροῦν τὰ συμφέροντα τοῦ ναοῦ τους. Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα εἶναι δουλειὰ ἀλλοιῶν, ποὺ ἔχουνε τὴ γνώση, τὴν πεῖρα καὶ τὴ διάθεση γιὰ νὰ ὑπηρετήσουνε ἀληθινὰ καὶ σωστὰ τὴν ἐκκλησία, ὥστε τὰ χρήματα νὰ μὴν ξοδεύονται γιὰ νὰ τὴν ἀσχημίσουν, ἀλλὰ γιὰ νὰ χρησιμεύουνε γιὰ τὴν πραγματικὴ εὐπρέπειά της. Ἀνατριχιάζει κανένας βλέποντας νὰ πληρώνονται κάποιοι κακοτέχνες, ζωγράφοι καὶ ψαλτάδες, γιὰ νὰ παραμορφώσουνε τὴν ὄψη καὶ τὴ λατρεία στὶς ἐκκλησιᾶς μας, ἐνῶ παραγκωνίζονται κάποιοι ἄλλοι ἄξιοι καὶ σπουδαῖοι, ποὺ θὰ τὶς ὁμόρφαιναν, μόνο καὶ μόνο, γιατί ἔτσι τὸ θέλουνε οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Μητροπόλεως ἢ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς.

Εἶναι νὰ τραβᾷς τὰ μαλλιά σου μπροστὰ σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση καὶ νὰ μὴν μπορεῖς νὰ συνεννοηθεῖς μ' αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους, σὰν νὰ βρίσκεσαι ἀνάμεσα σὲ Κάφρους, κι ὄχι σὲ Ἕλληνες. Ἐνας ἐπίτροπος, ποὺ ἦτανε ἔμπορος ἐτοιμῶν ἐνδυμάτων στὴν ὁδὸν Ἀθηνᾶς, κι ἦτανε ντερβέναγας στὴν ἐνορία του, μοῦ ἔκανε θεωρία περὶ ἐξελίξεως καὶ περὶ «ώραίας τέχνης», ποὺ φαίνεται πὼς τὴν εἶχε σπουδάσει στὸ Κογκό, ἐκεῖ ποὺ εἶχε κάνει περιουσία. Θεέ μου, τί ἔχω τραβήξει! Τοῦ λιναριοῦ τὰ πάθη.

Ἀλλά, τί θέλετε νὰ κάνουνε οἱ ἀμόρφωτοι, ἀφοῦ οἱ μορφωμένοι κι οἱ «διανοούμενοι» βρίσκονται στὴν ἴδια κατάσταση, ἢ, ἂν νογᾶνε καὶ λίγο, ἄλλα λένε κι ἄλλα κάνουνε, γιατί δὲν πιστεύουνε σὲ τίποτα, μήτε στὸν Θεό, μήτε στὴν Ὁρθοδοξία, μήτε στὸ Βυζάντιο; Μήπως ἀπὸ τοὺς δεσποτάδες δὲν ὑπάρχουνε κάποιοι ποὺ δὲν χωνεύουνε τὰ βυζαντινά, καὶ εἴτε εἶναι ἀδιάφοροι, ἢ ἡ προτίμηση τοὺς εἶναι στὸν «γλυκὺν» Ἰησοῦ μὲ τὰ γλαρωμένα μάτια τοῦ τύπου Κάρλο Ντόλτσι (ντόλτσε στὰ ἰταλικά θὰ πεῖ «γλυκός»), καὶ στοὺς καλοθρεμμένους... ἀσκητές; Ἐγὼ κι οἱ ἄλλοι ἀναγνωρισμένοι ἀγιογράφοι μας εἴμαστε γι' αὐτοὺς ἄτεχνοι τερατογράφοι, ἀμαθεῖς φανατικοί, κι ἐξορκίζουνε τοὺς χριστιανοὺς νὰ μὴν μᾶς παραγγέλνουνε μήτε μία εἰκόνα. Ὅ,τι καλὸ ἔγινε στὴν ἀγιογραφία, καὶ στὴν ψαλτικὴ, ἔγινε, τὸ περισσότερο, ἀπὸ τὴν πίστη κι ἀπὸ τὴν ἐπιμονὴ ποὺ δείξανε κάποιοι ἄνθρωποι ποὺ ἀγνοηθήκανε κι ἀγνοοῦνται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία μας.

Ὅσο γιὰ τοὺς «διανοουμένους» καὶ τοὺς ἐπίσημοὺς τῆς Πολιτείας, κάνουνε τὸν ἐνθουσιασμό «διὰ τὴν ἐνδοξὸν κληρονομίαν τοῦ Βυζαντίου», καὶ βγάζουνε λόγους, ὀργανώνουνε γιορτὲς καὶ φέστες, καὶ γίνονται «βυζαντινοὶ» ὅσο βαστᾶνε

αὐτὲς οἱ θεατρinίστικες ἐπιδείξεις κάποιοι ἄνθρωποι, ποὺ ἔχουνε σχέση με τὸ Βυζάντιο ὅση σχέση ἔχει ἡ Πολικὴ Ἄρκτος με τὴν ἀρκούδα, ποὺ τὴ χορεύει ὁ γύφτος. Οἱ περισσότεροι δὲν πιστεύουνε σὲ ὅσα λένε, καὶ μάλιστα συνεργοῦνε δὲς μποροῦνε γιὰ νὰ σβῆσει μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ λαοῦ μας τὸ μυστικὸ καντηλάκι τῆς παράδοσης.

Τελευταῖα ὅλον τὸν ἐπίσημο κόσμο ἔπιασε οἷστρος γιὰ τὸ Βυζάντιο. Μὰ γιὰ ποιοὺ Βυζάντιο μιλοῦνε καὶ σεληνιάζονται; Μήπως ὑπάρχει κανένα ἄλλο Βυζάντιο, παρεκτὸς ἀπὸ κεῖνο ποὺ ἀγαποῦνε κάποιοι ἀπὸ μᾶς, καὶ ποὺ γι' αὐτὸ κακοπαθοῦνε καὶ κάνουνε θυσίες καὶ γίνονται κακοί, ὑπερασπίζοντας τὸ με πάθος καταπάνω στοὺς ἐχθρούς του, καὶ ποὺ γι' αὐτὸ ἀκοῦνε νὰ τοὺς λένε παλιοημερολογίτες, ἀναχρονιστὲς καὶ καθυστερημένους;

Ρωτῶ, γιὰτὶ ἀπορῶ πῶς ἀνακατωθήκανε ἓνα σωρὸ ἄνθρωποι στοὺς ἐορτασμοὺς καὶ στὶς «ἐκδηλώσεις», καὶ γιὰτὶ κάποιοι ἄνθρωποι ποὺ ἔχουνε ἀκουστὰ αὐτὸ τὸ ἔρμιο τὸ Βυζάντιο, πρωτοστατοῦν σ' αὐτὲς τὶς ἐκδηλώσεις, Ἐνῶ κάποιοι ἄλλοι, ποὺ ὄχι μοναχὰ τὸ ἀγαποῦνε, ἀλλὰ ἀναπνέουν τὴν ἀγιασμένη εὐωδία του καὶ ζοῦνε βουτηγμένοι καθημερινὰ μέσα στὸ μυστήριό του, ἀπομείνανε στὴ μπάντα ξεχασμένοι, ὅπως εἶναι π.χ. ὁ Σῖμος ὁ Καράς, ποὺ μιᾷ καὶ στὸν ὕπνο του γι' αὐτὸ καὶ γιὰ τὴν παράδοση, ὁ Καράς, αὐτὸ τὸ ὀλοκαύτωμα, ποὺ ἡ ἀγάπη του γιὰ τὴν ὀρθόδοξη παράδοση κι ὁ φλογερὸς ζῆλος του γι' αὐτὴ ἔχει συγκινήσει ὅλον τὸν κόσμο, μοναχὰ οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πολιτείας δὲν τὸν θυμηθήκανε ποτέ. Αὐτὴ εἶναι ἡ μοῖρα τῶν ιδεολόγων στὸν τόπο μας: «Ἄς τον αὐτὸν νὰ κουρεύεται, εἶναι ιδεολόγος», λένε ὅσοι ἔχουνε γιὰ χαζοὺς τοὺς τέτοιους ἀνθρώπους.

Πῶς νὰ δεῖ πνευματικὴ προκοπὴ τούτη ἡ φυλὴ; Μὲ τὰ μεγαλόστομα θούρια καὶ μετὶς ἀνόητες προγονικὲς καυχησιές; Ὁ ραδιοφωνικὸς σταθμὸς τῶν ἐνόπλων δυνάμεων μεταδίδει τὴν πρωῒνὴ προσευχή, τὸ «Πάτερ ἡμῶν», δηλ. ἓνα κείμενο σὲ ἀρχαία ἐλληνικὴ γλῶσσα, ναί, τὸ μεταδίδει με φράγκικο ἀρμόνιο, καὶ τὴ λειτουργία ἀπὸ μία ἐκκλησιά, ποὺ ψέλνουνε με φράγκικο ὕφος καὶ με κανταδόρικους αὐτοσχεδιασμούς.

Τὸ «Τῇ ὑπερμάχῳ», αὐτὸς ὁ βυζαντινὸς ἐθνικὸς ὕμνος μας, τραγουδιέται με ἰταλιάνικη μουσική, τὸ τροπάρι τῆς Κασσιανῆς, γραμμένο σὲ θαυμάσια ἐλληνικὴ γλῶσσα, («ζοφώδης τε καὶ ἀσέληνος ἔρως τῆς ἀμαρτίας...»), ἀκούσθηκε φέτος ἀπὸ τὸ ραδιόφωνο μασκαρεμένο, σὲ μελοδραματικὸν καρνάβαλο, ποὺ νὰ τραβᾷ κανεῖς τὶς τρίχες τῆς κεφαλῆς του, γιὰ τὶς γιορτὲς τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ποὺ κήρυξε στὸν Ἄρειο Πάγο, ἔκανε κάποιος Ἑλληνας μουσικὸς ἓ «ρέκβιεμ», ποὺ ἂν ἦτανε στὴ γῆ ὁ ὑμνούμενος, θὰ βούλωνε τ' αὐτιά του με μπαμπάκι γιὰ νὰ μὴ τ' ἀκούσει, στὴν ἐορτὴ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, ποὺ γίνεται στὸ Πανεπιστήμιο, στὸ ἀνώτατο αὐτὸ πνευματικὸ ἴδρυμα, πρὶν ἀπὸ τὴν ὁμιλία, ψέλνεται, ἢ καλύτερα,

τραγουδιέται με ἰταλιάνικη μουσική, νερόβραστη κι ἀνάλατη, σὰν νὰ βρίσκεται κανένας σὲ ἐξετάσεις παρθεναγωγείου, τὸ τροπάρι «Τοὺς τρεῖς μεγίστους φωστῆρας τῆς τρισηλίου θεότητος».

Ἀπὸ τὰ λίγα αὐτὰ ποὺ εἶπαμε, ὁ καθένας μπορεῖ νὰ καταλάβῃ πόσο ἀγαποῦμε τὸ Βυζάντιο καὶ τὴν παράδοσή μας. Ναί. Μοναχά, ποὺ ἀντὶ γιὰ τὸ Βυζάντιο, παίρνουμε τὴν Ἰταλία, κι ἀντὶ γιὰ τὴν Ἀγιὰ Σοφιά, παίρνουμε τὴ Σκάλα τοῦ Μιλάνου.

Κι ὕστερα ἀπ' αὐτά, θέλουμε δὰ νὰ κάνουμε καὶ γιορτὲς καὶ πανηγύρια γιὰ τὰ χίλια χρόνια τοῦ Ἀγίου Ὁρους καὶ γιὰ τὸ δοξασμένο Βυζάντιο, «τοῦ ὁποίου ἡ ἄσβεστος φλὸξ ἀείποτε καίει ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, φωτίζουσα τὴν φυλὴν εἰς τὸν δρόμον τῶν θυσιῶν καὶ θριάμβων», ὅπως λένε οἱ κουρντισμένοι ρήτορες.

Ἀλλοίμονο! Ἀντὶ γιορτὲς καὶ πανηγύρεις γιὰ τὸ Βυζάντιο. δὲ θάτανε πιὸ σωστὸ νὰ κάνουμε τὴν κηδεία του;

Μυστικὰ Ἄνθη, Ἀθήνα 1992, 6' ἔκδοση, Ἀστήρ, σελ. 126-130